

Дзень вады

У гэтым годзе ў серыі “Дэбют” выдавецтва “Мастацкая літаратура” пабачыла свет першая кніга прозы барысаўчанкі Алены Брава “Каменданцкі час для ластавак”. Першая “ластаўка” пісьменніцы ўзрадавала сваім палётам нямала сэрцаў, улюбёных у родную зямлю і літаратуру.

Абсягі чалавеказнаўчага даследавання сучаснасці ў творах маладой аўтаркі даволі шырокія, але найбольш яе цікавіць унутраны свет інтэлігенткі, інтэлектуалкі ва ўмовах духоўнай адзіноты, несвабоды, абыдзённасці, дэфіцыту любові. Гераіні Алены Брава пакутліва шукаюць трывалых арыенціраў у блытанай сістэме каардынат нашага супярэчлівага грамадства.

Самы вядомы твор з апублікаваных пад адной вокладкай – аповесць “Каменданцкі час для ластавак”. Шчыmlівая споведзь збалелага па радзіме сэрца далучае яе да здабыткаў эмігранцкай беларускай прозы, якой уласцівы матывы вострай памяці Радзімы, нацыянальнага самавызначэння, трапяткога стаўлення да роднай мовы. У ёй распавядаецца пра лёс беларускіх жанчын-эмігрантак, якіх падчас перабудовы сэрца прывяло за каханымі на Кубу.

Наступ ваяўнічага сацыялізму на асобу дарослага чалавека і дзіцяці на “востраве свабоды” паказаны праз успрыняцце нашай суайчынніцы, якая адчувае яго па чыста жаночых прыкметах. Так, у сябровак галоўнай гераіні – таксама “саўкубінак” – ды і ў яе самой праз ідэалагічныя разыходжанні распаўся шлюб, не склалася асабістае шчасце. Яны – вязні, заключаныя ў нямілай краіне разам са сваімі дзецьмі, народжанымі для муштры ў ваенізаваных школах пад лозунгам “Сацыялізм або смерць!” Вачамі “беларускіх ластавак”, што імкнуцца зладзіць гняздо на непрыветным паддашку, аўтарка бачыць кіламетровыя чэргі па нармаваныя прадукты, пустыя мармуровыя прылаўкі, непрыкрытую галечу навакол, брудныя кварталы, беспадстаўны энтузіязм падманутых тутэйшых жыхароў, ачмураных ідэямі Камандантэ.

Жанчына Алены Брава бачыць жыццё далёкай краіны (ды і сваёй таксама) такім, якое яно ёсць насамрэч – без усялякіх дагматычных “прызмаў бачання”. У творы адчуваецца прысутнасць жывога біяграфічнага факта, шмат назіранняў за бытам і моваю іншаземцаў знутры.

Звяртаюць на сябе ўвагу прыкметы жаночай прозы. Дзеянне сфакусавана ў лакальным асяродку кватэры, вуліцы, бліжэйшага скверыка, крамы. Выдаюць жаночае аўтарства і трапныя дэталі прыватнага побыту. Пісьменніца заўважае, што за бігудзі ў валасах кубінак, з якой тканіны вопратка і ў якім абутку яны самі і іх дзеці, якія тавары прадаюцца на рынку і якія дыванкі вісяць над канапай у суседзяў, нават якой якасці кава запарана на кухні. Гэта ж можна заўважыць па метафарах. Так, на Беларусі прастору не рэжуць і не мераць, а менавіта “крояць”, прычым “размашыста і няскупа, з велічэзнымі прыпускамі на швы”. Таксама персанажы пісьменніцы засяроджаны на інтымных перажываннях у перыяд першай закаханасці, цяжарнасці, нараджэння дзіцяці, што таксама характэрна для жаночай прозы.

Цікавая аповесць у кампазіцыйным плане: у яе тканіну ўплецены дзённікавыя запісы, часавыя перастаноўкі, маналогі-гісторыі іншых гераінь, вершаваныя ўстаўкі, запісаныя ў радок. (Трэба сказаць, што вершы нават па-за кантэкстам, самі па сабе прыцягваюць увагу глыбокай філасафічнасцю, афарыстычнасцю.) Незвычайная для беларускага вока і мова аповесці: яна багатая на іспанізмы і арыгінальныя іспанскія словы і выразы, якія не толькі спрыяюць раскрыццю ідэі твора, але дадаюць тэксту праўдзівасці, экзатычнага каларыту.

Агульнай праблемай, якая злучае іншыя творы зборніка – аповесць “Імя Ценю – Святло” і апавяданні “Тапіць дзяўчатак тут дазволена”, “Змяя, пакрытая пёрамі птушкі Сонца”, – з’яўляецца асэнсаванне месца сучаснай жанчыны ў свеце і свету ў ёй. У гэтых творах настойліва гучаць філасофскія матывы. Быццё кожнага персанажа асвятляецца гранічна глыбока, так бы мовіць, інтравертавана.

У дэбютантцы ўжо заўважаецца майстар – стваральнік унутранай духоўнай драмы жанчыны, якая разумее жыццё і ацэньвае яго каштоўнасць самай высокай мерай – мерай духоўнай вартасці. Магчыма, у выніку неадпаведнасці і пэўнай адарванасці будзённага жыцця ад высокага ідэала нарадзіліся ў прозе Алены Брава вобразы пасткі, клеткі, чужога варожага свету, ціхага згасання жыццёвых сіл. Сімвалічная клетка ўспрымаецца як надзвычай адчувальнае сэрца, закратаванае ад апыркла двудушнага, здрадлівага свету. І кожны новы твор пісьменніцы – гэта спосаб пранікнуць у тонкія механізмы псіхікі і нейкім чынам паяднаць навакольнае і ўнутранае жыццё, зрабіць спробу не збаяцца – і быць сабой, вырвацца на волю. Страх і любоў – па словах Алены Брава, “самыя чалавечыя з усіх пачуццяў” – выяўляюць светаўтваральную апазіцыю, у межах якой дзейнічаюць, змагаючыся са страхам і імкнучыся да любові, гераіні яе твораў.

З філасофскімі пераплятаюцца сацыяльныя матывы, прычым яны ўвасоблены не праз апісанне абуральных грамадска-палітычных калізій, а праз ціхі, нябачны старонняму воку боль жаночай душы, праз прыватны, інтымны, вельмі асабісты свет.

Калі намаляваць агульны партрэт гераінь Алены Брава, то атрымаецца маладая журботная інтэлігентная жанчына з надзвычай адчувальнай, сузіральнай і тонка арганізаванай душой. Мы ўбачым рэфлексіўную асобу, якая з дрэнна прыхаванай самаіроніяй глядзіць на сябе збоку. Слова, дзеянне яна ўспрымае не столькі розумам, колькі ўсімі фібрамі душы; зло, небяспеку – у літаральным сэнсе перажывае ўсёй скурай. Светлы вобраз яе нагадвае самотнага стараскандынаўскага эльфа, што заблукаў сярод бетонна-асфальтавых джунгляў.

Здаецца, невялікую па памеры кніжачку па яе значэнні ў нашым літаратурным жыцці можна параўнаць з днём вады, які пісьменніца апісвае ў кубінскай аповесці. Аўтарка згадвае, што раз ці два на тыдзень там у водаправод падаецца вада. Гаспадыні ў гэтыя радасныя гадзіны маюць магчымасць вымыць бялізну і сваіх замурзаных дзяцей, навесці парадак у кватэрах. У нейкім сэнсе проза Алены Брава – глыток жывой вады для парасткаў духоўнасці, любові да свайго краю і кахання, якія з цяжкасцю прарастаюць на сухой глебе нашых асучасненых эмансіпацыяй і камерцыялізацыяй душ, дзякуючы ёй у нас ёсць шанц прыбраць у сваіх думках і сэрцах.

Прыемна адзначыць, што нарэшце і ў нашай жаночай літаратуры настаў доўгачаканы, шчаслівы дзень вады, калі можна спатоліць прагу па таленавітай сучаснай прозе, разлічанай не на танны эфект, не на часовы поспех – па прозе жыцця.